

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ISSN 2313-2094 (Print)
ISSN 2413-2039 (Online)

ЛЮДИНОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Серія «Педагогіка»

Збірник наукових праць
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Випуск 14 (46)

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 23.06.2022 р.)

Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії Б у галузі педагогічних наук (спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки») відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 02.07.2020 № 886 (додаток 4). Збірник відображено у таких науко-метричних базах даних та каталогах: Index Copernicus International, Google Scholar, Directory of Open Access Journals, ERIH PLUS, Ulrich's Periodicals Directory, Crossref.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: КВ № 24295-14135Р від 27.12.2019 Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Мови: українська, англійська.

Збірник присвячений проблемам педагогічної теорії і практики в історичному, сучасному світовому контексті. Публікує оригінальні статті авторів, які представляють теоретичний доробок та результати емпіричних досліджень. Статті охоплюють широкий спектр наукових дисциплін, включаючи історію педагогіки, теорію та практику виховання, порівняльну педагогіку.

Редакція не несе відповідальності за зміст статей та може не поділяти думку автора.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 14 (46). 76 с.
DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.14/46>

ЗМІСТ

Алексєєнко-Лемовська Людмила. Педагогічні умови розвитку методичної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти	9
Войтович Оксана, Войтович Ігор, Білецький В'ячеслав. Підготовка майбутніх учителів до використання проектної технології в освітньому процесі.....	18
Волобуєв Владислав. Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.....	24
Галатюк Михайло. Розвиток спортивної культури майбутніх фахівців фізичного виховання у контексті процесів діджиталізації спорту.....	30
Ревть Алла, Карпенко Ореста. Особливості тривожності дітей дошкільного віку: теоретичні аспекти.....	36
Резунова Олена, Передерій Ольга. Програма інноваційного освітнього проекту з формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки.....	42
Слюсаренко Ніна, Сотер Марія. Цифровізація іншомовної підготовки у закладах вищої освіти України.....	48
Чепіль Марія. Безпека життєдіяльності вихователів закладів дошкільної освіти: виклики сьогодення.....	56
Ящук Ольга. Іншомовна підготовка майбутніх фахівців: з'ясувально-сутнісний контекст.....	63

РЕЗУНОВА Олена – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філології, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, вул. С. Єфремова, 25, Дніпро, 49027, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

ResearcherID: <https://publons.com/wos-op/researcher/5389064/olena-rezunova/>

ПЕРЕДЕРІЙ Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти», вул. В. Антоновича, 70, м. Дніпро, 49000, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1923-6780>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/46.6>

Бібліографічний опис статті: Резунова, О., Передерій, О. (2022) Програма інноваційного освітнього проекту з формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки. *Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка*. № 14(46), 42–47. doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/46.6>

ПРОГРАМА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ З ФОРМУВАННЯ САМОЕФЕКТИВНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. Соціальні трансформації третього десятиріччя XXI ст. призвели до потреби сучасного суспільства в індивідах, які здатні досягати поставлених цілей з найменшими затратами часу і ресурсів, бути успішними у різних видах діяльності, мати розвинені навички саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю.

Авторками статті робиться спроба довести, що впровадження інноваційних освітніх проектів в навчально-виховний процес закладів освіти сприятиме реформації системи освіти та покращенню якості освітнього процесу.

У дослідження зазначено, що педагогічна система «Вальдорфська школа» створює сприятливі умови для цілісного формування та самоформування особистості та збереження фізичного, психічного та духовного здоров'я дитини.

В статті доведено актуальність розробленого інноваційного освітнього проекту, зазначено його мету, гіпотезу, етапи, завдання та методи.

Визначено основні принципи реалізації проекту, а саме: гуманістична спрямованість освітнього процесу; педоцентризм; цілісне охоплення природи людини; вікова; різнобічності і гармонійності; залучення почуттєвого переживання; поєднання соціального та індивідуального; поваги до дитини.

Основними етапами реалізації проекту є: організаційно-підготовчий; концептуально-діагностичний; формувальний; узагальнювальний.

Охарактеризовано, що наукова новизна та теоретичне значення результатів проекту буде полягати в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, а саме: концептуалізації формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки (перша умова); моделювання формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки (друга умова); технологізації формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки (третья умова).

Ключові слова: програма, інноваційний освітній проект, суб'єкти освітнього процесу, самоефективність, вальдорфська педагогіка.

REZUNOVA Olena – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Philology Department, Dnipro State University of Agriculture and Economics, 25, S. Yefremov Str., Dnipro, 49027, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3315-0294>

ResearcherID: <https://publons.com/wos-op/researcher/5389064/olena-rezunova/>

PEREDERII OIha – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Preschool and Primary Education Department, Dnipro Academy of Continuing Education, Dnipro, Ukraine, 70, 49000, V. Antonovych Str.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1923-6780>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/46.6>

To cite this article: Rezunova, O., Perederii, O. (2022). Prohrama innovatsiinoho osvitnoho proiektu z formuvannia samoefektyvnosti subiektiv osvitnoho protsesu zasobamy valdorfskoi pedahohiky [Innovative educational project program on the formation of self-efficiency of the subjects of the educational process using the means of Waldorf pedagogy]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, № 14(46), 42–47. doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/46.6>

INNOVATIVE EDUCATIONAL PROJECT PROGRAM ON THE FORMATION OF SELF-EFFICIENCY OF THE SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS USING THE MEANS OF WALDORF PEDAGOGY

Summary. *Social transformations of the third decade of the XXI century led to an understanding of the need of modern society for individuals who are able to achieve their goals with the least expenditure of time and resources, to be successful in various types of activities, to have developed skills of self-regulation, self-support and self-control.*

The authors of the article attempt to prove that the introduction of innovative educational projects into the educational process of educational institutions will contribute to the reformation of the education system and the improvement of the quality of the educational process.

The study states that the pedagogical system "Waldorf School" creates favorable conditions for the integral formation and self-formation of the personality and the preservation of the child's physical, mental and spiritual health.

The article proves the relevance of the developed innovative educational project, its purpose, hypothesis, stages, tasks and methods are indicated.

The main principles of project implementation have been determined, namely: humanistic orientation of the educational process; pedocentrism; integral coverage of human nature; age; versatility and harmony; involvement of sensory experience; combination of social and individual; respect for the child.

The main stages of the project implementation are: organizational and preparatory; conceptual and diagnostic; formative; generalizing.

It is characterized that the scientific novelty and theoretical significance of the project results will consist in the theoretical substantiation and experimental verification of the effectiveness of the organizational and pedagogical conditions for the formation of the self-efficacy of the subjects of the educational process by the means of Waldorf pedagogy, namely: the conceptualization of the formation of the self-efficacy of the subjects of the educational process by the means of the Waldorf pedagogy (the first condition); modeling the formation of self-efficacy of the subjects of the educational process by means of Waldorf pedagogy (second condition); technologization of the formation of self-efficacy of the subjects of the educational process by means of Waldorf pedagogy (the third condition).

Key words: *program, innovative educational project, subjects of the educational process, self-efficacy, Waldorf pedagogy.*

Вступ / Introduction. Початок третього десятиліття XXI ст. поставив людство перед значними викликами: економічною, екологічною, демографічною і соціальною кризами. Все більше й більше людей відчули на собі соціальну нерівність, фінансову нестабільність, деформацію системи цінностей і, як наслідок, стреси, депресії, відчуття безсилля та невпевненості у майбутньому через невміння адаптуватися до нових реалій, брак особистісних ресурсів, відсутність розвинутих навичок

саморегуляції, самопідтримки та самоконтролю. На нашу думку, розв'язання цієї проблеми неможливе без залучення можливостей системи освіти, в силах якої створити таку особистість, яка здатна досягати поставлених цілей з найменшими затратами часу і ресурсів та бути успішною у різних видах діяльності.

Найкращий шлях досягнення цієї цілі – постійне і оперативне оновлення змісту освіти через провадження в навчальну-виховну діяльність закладів освіти інноваційних

освітніх проєктів, які є важливим джерелом підтримки освітніх реформ (Ващенко, 2005).

Вальдорфська педагогіка – найбільший та найвідоміший незалежний освітній рух, який у 2019 році відзначив своє 100-річчя, саме тому упродовж останніх 17 років педагогічні колективи вальдорфських шкіл приймали участь у 6 програмах Всеукраїнських експериментів і довели, що педагогічна система «Вальдорфська школа» створює сприятливі умови для гармонійного всебічного формування особистості через розвиток навичок соціальної взаємодії, становлення активної життєвої позиції учнів. Крім того, у стінах вальдорфських шкіл створено простір, сприятливий для цілісного формування та самоформування особистості та збереження фізичного, психічного та духовного здоров'я дитина. Освіта при цьому орієнтована не тільки на сьогоднішній день, але і на довготривалу перспективу (Bandura, 1977).

Особливого значення в умовах сучасних світових викликів набуває дослідження проблеми формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу з метою визначення основних чинників, що позитивно впливають на цей складний і багатогранний процес, аналіз накопиченого досвіду та перенесення його у масову педагогічну практику.

З огляду актуальність, нами було обрано наступну тему для інноваційного освітнього проєкту: «Організаційно-педагогічні умови формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки».

Аналіз останніх досліджень / Analysis of recent publications. Теоретичні основи впровадження проєктної діяльності в різних галузях досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені І. Єрмаков, І. Підласий, В. Воропаєв, В. Поздняков, В. Шапіро та ін.

Проблема інноваційної діяльності в галузі освіти привертає увагу багатьох науковців та досліджується в різних аспектах: методологічному (І. Гавриш, Г. Корнетов, В. Загвязинський, В. Ляудіс, В. Паламарчук, І. Підласий, О. Савченко, В. Сластьонін), аксіологічному (М. Бургин, М. Кларин, О. Попова, М. Поташник), практиологічному (С. Седова, Л. Струценко, А. Пригожин), методичному (В. Беспалько, О. Піддубцева, А. Вербицький, Н. Осухова, Е. Плеханов), управлінському (Л. Даниленко, В. Кваша, О. Хомєрики). Водночас, проблема розробки програм інноваційних освітніх проєктів з формування

самоєфективності суб'єктів освітнього процесу залишились поза увагою спеціальних досліджень і вимагає подальших пошуків свого рішення.

Мета статті / The purpose of the article: представити розроблену програму інноваційного освітнього проєкту з формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки як послідовну, цілеспрямовану сукупність етапів роботи, визначених її гіпотезою, метою, завданнями та принципами реалізації.

Виклад основного матеріалу / Presentation of the main material. У педагогічних науках термін «інновація» теж має значну кількість тлумачень. Звернемося до тих, які є найбільш підходящими для нашого дослідження. Так, дослідниця О. Савченко (1997) переконана, що під інновацією в освіті слід розуміти процес створення, поширення й використання засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому. Інновація, на думку І. Дичківської (2012), у контексті педагогічного процесу, означає введення нового в цілі, зміст, методи та форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності вчителя та учня. На думку ж О. Попової (2001), досліджуваний феномен слід розглядати як цілеспрямований і керований процес внесення змін в освітню практику шляхом створення, розповсюдження та освоєння нововведень.

Отже, основною **метою** розробленого нами інноваційного освітнього проєкту є визначення, наукове обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки.

Досягнення мети реалізується через перевірку експериментальної **гіпотези**, яка полягає у припущенні, що процес формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки буде ефективним за умов:

– по-перше, *концептуалізації* формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає розроблення відповідної *концепції* задля осмислення способу вирішення порушеної проблеми;

– по-друге, *моделювання* формування самоєфективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає застосування *відповідної*

змістово-функціональної моделі як механізму практичної реалізації концепції;

– по-третє, *технологізації* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає укладання банку педагогічних технологій / стратегій вальдорфської педагогіки задля формування самоефективності особистості учня та підготовку педагогів до їх використання.

Базою експерименту є заклади освіти; класи та групи, що працюють за вальдорфською педагогікою у закладах освіти України, а саме: Комунальний заклад освіти «Навчально-виховний комплекс «Вальдорфська середня загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів-дитячий садок» Дніпровської міської ради; Комунальний заклад освіти Криворізький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня вальдорфська школа І–ІІІ ступенів – дитячий садок» Криворізької міської ради Дніпропетровської області; Приватна установа «Одеський навчально-виховний комплекс “Ступені” (загальноосвітня вальдорфська школа І–ІІІ ступенів – дитячий садок)»; Приватний навчально-виховний комплекс «Вільна школа «АСТР» м. Одеси; Комунальний дошкільний навчальний заклад № 361 «Софія» (вальдорфська) м. Києва; Спеціалізована школа-інтернат І–ІІ ступенів № 14 м. Києва з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу.

З огляду на мету та завдання проєкту нами було визначено наступні **завдання** дослідження:

1. Вивчити стан розробленості проблеми формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки в теорії і практиці.

2. З'ясувати *зміст, структуру понять* «само-ефективність суб'єкта освітнього процесу», «формування самоефективності суб'єкта освітнього процесу».

3. Розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність *концепції та відповідної змістово-функціональної моделі* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки.

5. Укласти *банк педагогічних технологій / стратегій вальдорфської педагогіки* задля формування самоефективності особистості учня.

4. Здійснити *підготовку педагогів до використання педагогічних технологій / стратегій вальдорфської педагогіки* задля формування самоефективності особистості учня.

6. Розробити, науково обґрунтувати *критерії, показники ефективності формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, схарактеризувати рівні та дібрати відповідний діагностичний інструментарій*.

7. Укласти *методичні рекомендації* щодо формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки.

Важливою складовою будь-якого педагогічного експерименту є визначення його **теоретико-методологічної основи**, і для нашого проєкту її становлять:

– *нормативно-правовий аспекти* – Конституція України, Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», Конвенція про права дитини; Національна програма виховання дітей та учнівської молоді; Державний стандарт початкової освіти; Державний стандарт базової середньої освіти; Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа»; Концептуальні засади вальдорфської педагогіки, затверджені Міжнародною Радою Вальдорфських / Штайнер шкіл (Гаазьким колом), Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 07.11.2000 № 522, зі змінами внесеними наказами Міністерства освіти і науки України від 31.03.2015, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 09.04.2015 за № 401/26846, накази Міністерства освіти і науки України;

– *результати фундаментальних й прикладних наукових досліджень* з: формування самоефективності особистості (А. Бандура, О. Богатирьова, І. Брунова-Калісецька, Т. Брайан, Н. Водоп'янова, М. Гайдар, Т. Гальцева, Т. Гордєєва, В. Зазикін, Д. Зіглер, Дж. Капрара, Т. Кремешна, Р. Кричевський, Д. Маддукс, Д. Майєрс, М. Остроушко, Д. Сервон, Р. Фреджер, Д. Шапошник-Доменська, Р. Шварцер, М. Шеєр та ін.); особливостей моделі Вальдорфської школи (С. Фостер, Б. Мастерс, С. Карсон, С. Девіс, Г. Керн, А. Даріан, М. Цех, В. Зоммер, Т. Ждразіль, М. Роусон, К. Віхерт, Й. Шірен, Е. М. Краніх, Б. Лівехуд та ін.), науково-педагогічних основ освітнього процесу з використання кращого педагогічного досвіду вальдорфських учителів (О. Іонова), естетичного виховання учнів у Вальдорфських школах (В. Новосельська), гігієнічної оцінки впровадження вальдорфської педагогічної

технології в закладах загальної середньої освіти України (С. Гозак), формування пізнавальної активності молодших школярів засобами вальдорфської педагогіки (С. Лупаренко), збереження здоров'я молодших учнів у вальдорфській педагогіці (О. Лукашенко), адаптації ідей вальдорфської педагогіки у вітчизняній освіті (Л. Литвин), формування інтелектуальних умінь молодших школярів в освітньому процесі Вальдорфської школи (В. Партола), формування емоційно-оцінної складової Я-концепції учнів Вальдорфської школи (О. Передерій), гармонізація виховного середовища дитини (О. Мезенцева).

Для реалізації інноваційного освітнього проєкту буде застосовано наступні **методи**: *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування, класифікація, моделювання); *емпіричні* (вивчення наукових джерел; анкетування, бесіда, тести, спостереження, самооцінка), педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження; *статистичні* (методи математичної статистики для аналізу експериментальних даних).

Реалізація завдань проєкту базуватиметься на **принципах**: *гуманістичної спрямованості* освітнього процесу; *педоцентризму*, орієнтації на конкретну дитину, урахування її індивідуальних особливостей та перспектив розвитку; *цілісного охоплення природи людини*, в основі якого лежить антропософська концепція розвитку дитини через цілісну взаємодію тілесних, душевних та духовних чинників; *вікової відповідності* (відповідність змісту та методики викладання психолого-педагогічним характеристикам дітей конкретного віку); *різномісності і гармонійності*, що включає гармонійне поєднання факторів розвитку інтелектуальних, почуттєвих та вольових функцій особистості; *залучення почуттєвого переживання*, що передбачає як інтелектуальне, так і емоційно-вольове опрацювання учнями будь-якого навчального матеріалу; *поєднання соціального та індивідуального*, що дозволяє виховувати самодостатню, соціально адаптовану особистість; *поваги до дитини*, її почуттів, здібностей та потенціальних можливостей.

Спроектовані і теоретично обґрунтовані нами мета, гіпотеза дозволили виокремити практичні **етапи** його реалізації: організаційно-підготовчий (січень 2022 р. – грудень 2022 р.); концептуально-діагностичний (січень 2023 р. – грудень 2025 р.); формувальний (січень 2026 р. – грудень 2031 р.); узагальнювальний (січень 2032 р. – травень 2034 р.).

Наукова новизна та теоретичне значення результатів проєкту буде полягати в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, а саме:

- по-перше, *концептуалізації* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає розроблення відповідної *концепції* задля осмислення способу вирішення порушеної проблеми (перша умова);

- по-друге, *моделювання* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає застосування відповідної змістово-функціональної *моделі* як механізму практичної реалізації концепції (друга умова);

- по-третє, *технологізації* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки, що передбачає укладання банку педагогічних технологій / стратегій вальдорфської педагогіки задля формування самоефективності особистості учня та *підготовку педагогів* до їх використання (третя умова);

Таким чином, **практичне значення проєкту** полягає у тому, що буде:

- апробовано та впроваджено у практику роботи закладів освіти *концепцію та відповідну змістово-функціональну модель* формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки;

- укладено банк педагогічних технологій / стратегій вальдорфської педагогіки задля формування самоефективності особистості учня;

- здійснено *підготовку педагогів до використання педагогічних технологій / стратегій* вальдорфської педагогіки задля формування самоефективності особистості учня;

- апробовано діагностичний інструментарій визначення рівня ефективності формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки;

- укладено методичні рекомендації з проблеми дослідження.

Висновки / Conclusions. Таким чином, нами була розроблена програма інноваційного освітнього проєкту з формування самоефективності суб'єктів освітнього процесу засобами вальдорфської педагогіки. Програма системно характеризує організацію процесу дослідницької діяльності через узгодження її мети, гіпотези, завдань, принципів реалізації, етапів, методів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Л. Управління освітніми проєктами. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/1411/> (дата звернення: 20.07.2022).
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., допов. Київ, Академвидав. 2012. 352 с.
3. Попова О. В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні в XX столітті. Харків : ОВС, 2001. 256 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. К. : Освіта, 1997. 400 с.
5. Штайнер Р. Принципы вальдорфской педагогики. Методика обучения и необходимые условия воспитания. М. : Энигма, 2018. 160 с.
6. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward unifying theory of behavioral change. *Physiological review*, 84, 191–215.

REFERENCES

1. Vashchenko, L. (2005). Upravlinnia osvithnomy proektamy. [Management of educational projects]. Retrieved from: <https://osvita.ua/school/method/technol/1411/> [in Ukrainian].
2. Dychkivska, I. M. (2012). Innovacijni pedagogichni tehnologiyi: pidruchnyk. 2-ge vyd., dopov. [Innovative pedagogical technologies : a textbook. 2nd ed., Ext.]. Kyiv, Akademvydav. [in Ukrainian].
3. Popova, O. V. (2001). Stanovlennya i rozvytok innovacijnyx pedagogichny`x idej v Ukrayini v XX stolitti. [Formation and development of innovative pedagogical ideas in Ukraine in the XX century]. Xarkiv : OVS. [in Ukrainian].
4. Savchenko, O. Ya. (1997). Dydaktyka pochatkovoyi shkoly. [Primary school didactics]. K. : Osvita. [in Ukrainian].
5. Steiner, R. (2018). Printsipy valdorfskoy pedagogiki. Metodika obucheniya i neobhodimyye usloviya vospitaniya. [Principles of Waldorf Pedagogy. Teaching methodology and necessary conditions for education]. M. : Enigma [in Russian].
6. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward unifying theory of behavioral change. *Physiological review*, 84, 191–215.